

Despre Omul Frumos

A vorbi despre Omul Frumos in contextul in care traim, intr-o lume mutilata, a omului urat, intr-o lume schilodita, intr-o lume confuza, pe care, iata, o gustam din plin, ce provocare extraordinara! Lumea de azi se gaseste intr-un continuu proces de uratire. In noul imperiu al uratului, frumosul este doar o amintire, care abia mai murmura sub marsul triumfal al unei lumi schilodite, aflata in plina ofensiva. Omul Frumos este ultimul strigat de salvare, este ultima reduta a umanitatii, in lupta cu oceanul de neomenesc care vine. Omul Frumos este ultimul suspin hristic pentru o lume aflata in cadere definitiva.

De fapt, lucrul cel mai important, in epoca pe care o traim, este sa avem capacitatea sa recunoastem Omul Frumos. Omul Frumos nu mai este la moda. La moda este omul util, la moda este omul eficient. Aveam un nas, Dan Gabrielescu. Apartinea marii familii de boieri Gabrielescu: bunicul lui facuse parte din "Junimea", alaturi de Titu Maiorescu. Comunistii il saracisera cu totul, nu-l lasasera sa-si profeseze meseria de avocat, si-atunci, din disperare, se apucase sa predea matematica. Saracia il incoltise din toate partile si se transformase in boala. Fusesse constrans sa-si opereze un plaman. Raportul sau cu propria-i respiratie, deci cu viata, era gradat in fiecare zi: avea un singur plaman. Boala ii vulnerabilizase si mai mult fiinta sensibila si, cu toate astea, nu uita sa traiasca zilnic frumosul.

Intr-o zi, cand aveam vreo opt ani, m-a intreat: "Ai citit Don Quijote?" Nu, am raspuns eu. "Cum, tu nu stii de Don Quijote? Nu stii de Dulcinea din Tobozo?" Nu, am raspuns eu, simtindu-ma din ce in ce mai vinovat. "Pai, atunci, ce fel de viata o sa duci?", mi-a raspuns nasul. "Cum ai sa stii ce e iubirea?"

Peste cateva zile, primeam cartea Don Quijote, din partea lui. Am citit-o speriat si evident ca n-am inteles nimic; dar de-atunci am retinut, din privirea lui, obligatia fiecarei fiinte umane de a cunoaste povestea lui Don Quijote. Nasul meu dadea vietii un sens catre frumos. Ma corectase.

Mai tarziu, fiind in liceu si venind acasa, m-a intreat:

- Ce-ai invatat astazi?
- Despre un poet stupid.
- Cum il cheama?, m-a intreat.
- Lucian Blaga, am raspuns.
- Si de ce e stupid ma?, m-a intreat din nou nasul meu.
- Pai, uite, domnule, ce versuri scrie: "Caut,/ nu stiu ce caut./Caut lumina de ieri,/ trecutul apus."

Nasul meu a tacut, dupa care s-a uitat la mine si mi-a spus:

- Si tu zici ca omul asta este stupid? Pai, hai sa vedem ce cauta! Apoi, am primit cea mai frumoasa lectie despre memorie si nostalgia amintirii. In trei saptamani terminam de citit Trilogia valorilor si Trilogia culturii. Tin minte si acum, niste carti vechi, editate de Fundatiile Regale. Incepusem sa gasesc lumina de ieri, trecutul apus. De-atuncea stiu ca memoria unor lucruri marete poate sa infrumuseteze un prezent meschin. De-atunci am stiut ca memoria frumosului este izbavitoare si ca este un dar hristic.

Dar sa ne intoarcem la inceputul povestii. Aveam doar sapte anisori, cand nasul meu imi deschide intr-o dimineata usa si-mi spune disperat:

- Ma simt rau. Am sa mor. Cheama Salvarea!
- Eram singur acasa. Disperat, m-am imbracat la repezeala cu ce-am gasit.
- Ce sa fac?, l-am intreat disperat.
 - Uite, iti dau o fisa, sa dai un telefon. Du-te si cheama Salvarea! Spune-le sa vina repede, ca mor!
- Si astfel, m-am pomenit alergand cu pasii mei micuti prin ploaie, incercand sa intrec moartea, care ameninta viata nasului meu, si sa ajung Salvarea. Prin ploaia marunta am vazut telefonul public prins de un perete. Era atarnat mult mai sus decat as fi putut ajunge cu mana. Am vazut doua sticle de lapte, pe care le-am pus sub telefon si pe care m-am urcat, cu o dexteritate nascuta doar de groaza. Tineam strans intre degete fisa de telefon, de parca ar fi fost ultima picatura de viata a nasului meu. Cu mana tremuranda am format numarul de telefon.

- Alo! Salvarea?, am strigat disperat.
- Da, mi-a raspuns o voce, rece, indiferenta.
- Da, ce e?
- Moare bunicul! Moare bunicul! Veniti de urgenta! Moare bunicul!
- Cati ani are bunicul?
- 76, zic, si telefonul s-a inchis.

Abia atunci am auzit picaturile de ploaie. O singuratate cumplita m-a cuprins. Eram distrus interior de vocea de mormant a Salvarii. Am alergat innebunit, i-am spus ca mi-au inchis telefonul, iar nasul meu, disperat, mi-a zis:

- Nu trebuia sa le spui varsta. La oamenii in varsta Salvarea nu mai vine.
Mi-a dat o noua fisa si, alergand din nou prin ploaie, ma-ntrebam de ce la oamenii in varsta Salvarea nu mai vine. Mi-am gasit sticlele si-am vorbit din nou la telefon.
- Alo! Salvarea? Moare bunicul! Moare bunicul!, am inceput sa strig.
- Cati ani are bunicul tau, ma?
- 18 ani, am raspuns.

Si de data asta am inchis eu telefonul. Acum, pasii mei catre casa, prin ploaie, erau rugaciuni. Am mintit, dar exista si minciuni izbavitoare.

Un paradox. Facusem, cum se zice, pacatul al bun.

In Pateric, vine la un Sfant in chilie un hot si-i zice: "Scapa-ma, am gresit. Iarta-ma! Vine potera peste mine, ascunde-ma, salveaza-ma! "

Potera vine, il cauta, il intreaba pe Sfant daca n-a vazut hotul, iar Sfantul nu zice nimic. Si aici, ca si in cazul meu, Sfantul a mintit, dar este minciuna sfanta, cea a sufletului cinstit, care nu se suprapune cu corectitudinea. Minciuna aceasta salva o viata. Dupa ce a trecut potera, Sfantul ii spune hotului:

"Dumnezeu te-a salvat, nu eu! Ai gresit, ai cerut ajutor cu disperare si El ti-a ascultat sufletul. De-acum stii ce ai de facut". Si de atunci hotul n-a mai furat. Juridic, sfantul era pasibil de tainuire, dar, duhovniceste, salvase un om. Ciudata ingaduinta! Nu-i asa ca ne aminteste de ingaduinta lui Hristos, nefireasca, pentru iudei, in fata femeii adultere? Sufletul frumos nu se supune legii, el se supune instantei divine.

Am mintit, dar am facut-o ca sa-mi salvez nasicul. Lumea corecta tocmai imi aratase fata. Iar politica corecta de astazi ne mutileaza cinstea in numele corectitudinii. Surprinzator, cei de la Salvare au venit. Cred ca au venit curiosi sa vada cum arata un bunic de 18 ani. Din Salvare a coborat un doctor, cam la vreo 40 de ani, grasut, usor ravasit, tarand dupa el o tristete. Nasicul, intre timp, cand l-a vazut pe doctorul acesta, care era mai ravasit decat el, l-a intrebat:

- Dar ce vi s-a intamplat?

Doctorul lua tensiunea si, cu ochii concentrati pe tensiometru, spuse in soapta:

- M-a parasit iubita.

Si eu asistam la schimbul asta: tensiunea nasichului meu scadea si crestea a celui alt, a doctorului. Vedeam cum nasicul meu, din bolnav, se transforma in doctor, iar doctorul se transforma in pacient.

- Doispe cu cinci, spune doctorul (era tensiunea buna a nasului meu).

- Nu trebuie sa suferiti atata, ii spune nasicul, luandu-i tensiunea sufleteasca doctorului. Si nasicul incepea sa-l ocroteasca. Si eu, atunci, am asistat la lucrarea lui Dumnezeu. Salvarea salva trupul, iar Omul Frumos, sufletul. Unul mergea spre vindecare, celalalt, spre mantuire. Si astfel, la sfarsitul acestui consult reciproc, nasicul se simtea bine, iar doctorul avea sufletul linistit. Mai departe, i-am vazut imprietenindu-se. Doctorul venea o data pe saptamana, pretextand ca trebuie sa-i ia tensiunea, dar, de fapt, venea sa-si ia doza de frumusetate sufleteasca. Omul frumos nu este vizibil, el nu are imagine, el tasneste, in aparenta, intr-un gest mic, iar gestul ala, pentru tine, este izbavitor si-ti persista in suflet toata viata, ca o icoana.

Acum cativa ani ma duceam in America si avionul s-a oprit pentru o escala in Timisoara. Iar de acolo s-a urcat in Boeing-ul modern un sat intreg de babe, imbracate in negru, ca dintr-un film de Kakoyanis, infolite, legate, grase, cu papornite, de parca mergeau cu rata. In sinea mea, am gandit stanjenit ca asa se strica imaginea Romaniei in lume. Pe vremea aceea credeam ca imaginea e importanta, nu Romania.

Dupa ce am trecut Atlanticul si ne apropiam de destinatie, cu o ora inainte, ni s-a dat sa completam niste formulare, destul de agresive, care te anchetau in toate dimensiunile tale de calator. Am avut sentimentul ca tot avionul dadea teza la limba romana. In starea aceasta de examen, m-am pomenit cu vreo cinci babute langa mine, care mi-au spus cinstit: "Scrie-ne si noua, maica, aici, ca noi nu stim nimic!" Si astfel, eu le intrebam din chestionar si ele imi raspundeau din inima:

- Cand te-ai nascut, mama?

- 1877.

- Cati copii ai?

- 11.

Si-asa mi-am dat seama ca stateam de vorba cu Independenta Romaniei. A inceput sa se clatine avionul. Avionul se clatina si la toti ne-a fost frica, inclusiv mie, asta cu imaginea Romaniei in lume. Mi-am pus centura, stewardesele au plecat si ele speriate. Babele, in schimb, stateau langa mine si se sprijineau de partea de sus, ca si cum ar fi mers cu rata. Zic:

- Maica, stai jos, ca a inceput furtuna. E pericol sa ne prabusim. Nu ti-e frica?

- Lasa, mama, raspunde babuta, mi-am facut o cruce, la Dumnezeu nu insist. Ajunge.

In siguranta ei stateau doua mii de ani de crestianism. Iar eu, pe langa babuta, eram un puric. Eu eram imaginea de azi a Romaniei in lume, iar ea era icoana neamului din totdeauna. Babuta m-a

reincrestinat intr-o fractiune de secunda si, astfel, am vazut din nou Omul Frumos.

Sigur, putem discuta in termenii filozofiei. Ce e frumosul?, intreaba Socrate pe Hippias. E un dialog, Hippias Maior - eu va reproduc asa, la nivelul anecdotic, pentru ca Socrate era un tip cu o inteligenta fantastica, el il ajuta pe celalalt, din fata lui, sa descopere singur adevarul, doar provocand un proces de "mosire" a acestuia, numit de greci maieutica. Arta lui consta in simularea unei ignorante totale, lasandu-si adversarul sa-si manifeste din plin orgoliul si suficianta. Si zicea:

- Vai, tu, Hippias, inteptul inteleptilor, ce e frumosul, ca nu stiu? Uite, stau si ma gandesc ce este frumosul.

Si Hippias zice:

- Cum, Socrate, nu stii, ia uita-te tu acolo, pe camp! Uita-te! E un cal. E frumos?

- E frumos.

- Pai, vezi, ala este frumosul.

- Vai, Hippias, zice Socrate, uite cum nu m-am gandit, cum intelegiunea ta imi aduce mie limpezime in minte. Eu n-am stiut, treceam ignorant, deci calul este frumos, este extraordinar. Si totusi, Hippias, zice Socrate, am o nelamurire: acum, in clipa asta, o fata poate sa fie frumoasa?

- Sigur, Socrate, o fata poate sa fie frumoasa.

- Esti extraordinar, Hippias! Cum limpezesti tu lucrurile, unul cate unul! O fata poate sa fie frumoasa.

Vai, Hippias, ce inseamna intelegiunea si ce inseamna ignoranta!

Tineti cont de aceasta simulare fantastica. Este expresia unui cabotinism de geniu. Dobitocul, pana nu-l umfli, nu plesneste.

Si, zice Socrate:

- Totusi, Hippias, uite ce gand mi-a trecut si-mi tulbura intelegiunea: o lingura de aur e utila sau e frumoasa?

- Pai, este si, si.

- Esti fantastic! Deci, frumosul este si util, Hippias, este, extraordinar!

- Da.

- Deci, frumosul poate sa fie si util.

Si tot asa il duce pe Hippias sa spuna tot felul de lucruri.

Pai, zice: ce e frumosul? Si o furnica e frumoasa, si fata de masa, si asta.

Si Hippias se ineaca in detalii, in realitati. Se ineaca in ceea ce grecii numesc aporia: o gaura neagra, care te absoarbe, o infundatura a gandirii din care nu mai poti sa iesi, pentru ca Socrate il ducea in alt plan existential. El intreba ce este frumosul si i se raspundea aratandu-i-se lucrurile frumoase. Si atunci, de la concept la empirie este un salt urias.

Si Socrate zice:

- Pai, vezi, Hippias, se pare ca noi nu cunoastem frumosul, noi il recunoastem (ceea ce numeste grecul *anamnesis*, aducere aminte).

Dar, daca Socrate m-ar intreba pe mine, sa presupunem: ce este frumosul, Dan Puric? Eu nu mai stiu ce este frumosul, Socrate, i-as raspunde. Adevarat, mi-ar raspunde Socrate, caci astazi nu mai putem recunoaste frumosul, cu toate ca el exista. Tot ceea ce ne-a ramas de recunoscut este uratul. Dar, sa ne intoarcem la Hippias, cand frumosul era si in afara si inaintul omului. Concluzia socratica este ca suntem dotati aprioric cu facultatea aceasta de a recunoaste. Bineinteles, dialogul este mult mai amplu, el implica acolo si faptul de potrivire.

- Ceea ce se potriveste, Hippias, ca o inmortantare poate sa fie frumoasa pentru noi, dar nu este frumoasa si pentru zei. Sunt alte sisteme de referinta.

- Frumosul este o potrivire intre ceva, intre ce e in noi si ce este afara, sau ce este Hippias?

Deci, il zapaceste pe Hippias. Problema este ca Socrate il forta pe Hippias sa faca un salt de la lucrurile frumoase, pe care le gasesti in lume, la ideea de frumos, pe care o avea in propria sa constiinta, dar nu stia ca o are. Socrate este primul care vorbeste de recunoastere. Noi avem, ontologic, in noi, existential, capacitatea de a recunoaste frumosul. Mai tarziu, alt filozof, Plotin, spune: ce vad este frumos, ce aud este frumos, dar mai este ceva. Astea sunt lucruri masurabile, dar mai apare ceva, nemasurabil, cum ar fi sufletul. Cum il masuram? Si atunci, zice: noi percepem divinul din afara cu divinul din noi. E un salt. Intre Socrate si Plotin s-a intamplat, in gandirea si-n existenta omenirii, un accident, o fractura. Sa vedem care este acest accident, in care, dupa parerea mea, au ramas ancorati crestinii.

Un administrator al imperiului roman, un fel de comisar european, cum vedeti dumneavoastra pe la televizor, pe aici, pe la noi, pe care, mai tarziu, in vremea imperiului carolingian, imparatul ii numea > "missi-dominici" (niste administratori ca si cei de astazi, care vin si ne iau noua tensiunea), un administrator de genul asta, numit Pilat din Pont, s-a intalnit cu Iisus Hristos, caruia chiar nu ar fi vrut sa-i faca nici un rau, dar era supus unor presiuni.

- Pentru ce ai venit?, l-a intrebat Pilat din Pont pe Iisus.

- Am venit sa marturisesc adevarul, raspunde Iisus Hristos. La care Pilat din Pont zambeste, apoi pleaca, stiind ca orice discutie despre adevar este infinita. Era unda de soc tarzie a gandirii grecesti, axata pe intrebarea: ce e adevarul? Nu: cine e adevarul? Grecii fiind in cautarea ideii de adevar, dincolo de adevaruri, precum in cazul frumosului ca idee si a lucrurilor frumoase ca existente, nu stiau fiinta adevarului, sau fiinta frumosului. Pilat din Pont se intalnise cu fiinta adevarului, cu adevarul intruchipat, iar aceasta intalnire ratata este mostenirea cea mai cumplita a Europei occidentale, care, in virtutea ei, te intreaba, astazi, in mod obsesiv: ce esti? si nu: cine esti?

Ravasiti in lucrurile realitatii, numarandu-le la infinit, contabilizandu-le, cel mult ducandu-le la concept, la idee, aceasta lume, a lui Pilat din Pont, rateaza intr-una, spalandu-se pe maini, intalnirea intru fiinta. Sfantul Siluan Atonitul comenteaza in mod stralucit aceasta prapastie, sapata de obtuzitatea administratorului roman, atunci cand a stat fata catre fata cu Fiul Omului. „Eu sunt calea, adevarul si viata”. Hristos spusese cine este, numai ca nu fusese recunoscut. El era, in ultima esenta, primul om frumos cu adevarat. Caci fara de pacat era fiinta lui. A-l recunoaste, pentru Pilat din Pont, era o imposibilitate. Frumosul lui Pilat din Pont apartinea unei alte lumi.

Am vazut, la Socrate, in Hippias Maior, ca nu cunoastem frumosul, ci ca il recunoastem. Dar, spune Caragiale: "Si eu si mitocanul privim la luna." Pentru mine e ceva frumos, pentru el, nimic. Luna este frumoasa sau sufletul meu? Si Caragiale conchide: "Luna este arcusul, eu sunt vioara." Deci, ca sunetul sa iasa, este nevoie de amandoua.

Si eu si mitocanul privim la poporul roman. Pentru mine, poporul roman este, ca si pentru Petre Tutea: Excelsior! Pentru mitocan, este o manea data la maxim, la adăpostul careia poate sa fure in liniste. Si victima din inchisorile comuniste si calaul se uita la memoria recenta a neamului. Primul isi vede rana neinchisa, celalalt, pensia halucinant de mare, ca o rasplata a criminalitatii lui.

Cine si ce recunoaste? Paradoxul, subliniat de Schiller in Teatrul ca institutie morala, functioneaza perfect. Daca pe scena se joaca Avarul si in public se afla intamplator un om avar, acesta rade, se amuza, dar nu se recunoaste in personajul respectiv. "Si, atunci, de ce jucam?", se intreaba Schiller. "Pentru ceilalti", raspunde tot el. Pentru ca oamenii normali, vazand pe scena prototipul avarului, sa se apere in viata de zi cu zi in fata acestuia. La ce bun memoria istoriei recente? Ca noi, oamenii normali, vazand prototipul tortionarului de-acum 60 de ani, sa-i recunoastem copilul ideologic de astazi si sa nu-i mai permitem sa se reproduca. Are si frumosul dreptul la legitima aparare. Fostul tortionar, colonelul Craciun, spunea despre Tutea, la Aiud: "Minte, avea de toate. Era gras, manca bine si toti detinutii erau bine ingrijiti".

Copilul ideologic al colonelului Craciun, de astazi, spune, la fel, oricarei constiinte care se ridica intru adevar, marturisind ca o doare o Romania umilita. "Minte", spune tanarul politruc de astazi. "PIB-ul pe cap de locuitor a crescut. Romania este in plina dezvoltare europeana. Trebuie sa fim fericiti pentru asta." Si tot asa la debutul terorii comuniste in Romania, cand marele actor Puiu Iancovescu fusese arestat si apoi, dupa cativa ani de puscarie, fortat sa participe la sedintele sindicale tovarasesti, si tot asa, deci, atunci ca si acum, tovarasul secretar de partid raspunzator cu propaganda striga in plina sedinta: "Partidul ne-a creat conditii minunate de viata. Avem de toate. E bine. E foarte bine. Nu-i asa ca e bine tovarase Iancovescu?" , il intreaba brusc acesta pe marele actor. Iar Iancovescu raspunse genial: "Eu am venit aici de lichea, nu de prost."

Pentru mine Romania e Gradina Maicii Domnului, pentru intelectualul romano-european, dedulcit la noile privilegii comunitare, Romania este o gradina de vara, de unde el, anesteziat de sprit, nu mai simte durerile tarii, ci numai confortul scaunului si, evident, placerea chefului cetateanului de rand, ridicata la rangul de statut ontologic. Acestui ganditor "identitar" numai intre frontierele confortului sau, daca ii spui ce a zis Eminescu: "Crist a invins cu litera de aur a adevarului si a iubirei, Stefan, cu spada cea de flacari a dreptului. Unul a fost libertatea, celalalt aparatorul evanghelului ei", va raspunde cu suficienta damboviteana, considerandu-se un fluviu al cunoasterii, precum si cu reflexul formatat la bursele din strainatate, etichetand cu lejeritate marturisirea ca fiind un reziduu de gandire patetic ortodoxa si nationalista. Si eu si el privim Romania. Eu din rana nevindecata a lui Eminescu, iar el, balacindu-se in apa calduta a noului internationalism.

In mitologia indiana, gasim un pasaj in care se vorbeste de ideea de jertfa ca act necesar pentru trezirea umanitatii. Unul dintre zeii rivali vrea sa-l omoare pe Krishna si trimite spre el o sageata. "O, tu, Krishna, Stapan al lumii, sageata ucigasa vine spre tine! Opreste-o, Stapanule, ca tu poti opri totul, tu poti opri si timpul. Nu, n-am s-o opresc, raspunde Krishna. Las-o sa-mi patrunda in carne, caci, numai sangerand, lumea va intelege."

La fel ca si Krishna, Fiul Omului stia dinainte ca va fi tradat si ucis. Chiar ii spune lui Iuda: prietene, ceea ce vrei sa faci, fa mai curand. De unde aceasta nerabdare paradoxala in fata mortii? "In noaptea in care a fost vandut, mai vartos insusi pe sine s-a dat pentru viata lumii."

Si El, ca si Krishna, putea sa opreasca timpul. Hristos nu numai ca nu-l opreste, dar il accelereaza. Dar Hristos face ceva in plus, ceea ce niciodata un iluminat al lumii sau zeu nu a facut. Se duce intr-o

gradina, numita Ghetsimani, si se roaga plangand, adica isi manifesta "omenitatea" , cum ar spune Grigore Palama. Nu frica, ci suspinul fiintei in fata mortii. „Parintele Meu, de este cu putinta, treaca de la Mine paharul acesta, insa nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiesti”. (Mt 26, 29).
Pe Krishna il admiram ca pe un zeu, dar Iisus ne cutremura. In Krishna nu ne recunoastem, dar in Hristos, da. Omenirea intreaga este prinsa in lacrima lui. De doua mii de ani ne inchinam la lacrima aceasta. Dar, tot acolo, in gradina Ghetsimani, El isi depaseste "omenitatea" si ne da floarea crestina a mantuirii. In plin plans i se da sa ne daruiasca aceasta minune: "Faca-se voia ta, Doamne!"
De atunci, noi, crestinii, suntem lacrima Lui pe obrazul lumii. El in Ghetsimani a plans si s-a rugat ca sa fim impreuna. Aceasta este frumusetea lui Hristos, Omul Frumos.

Dan Puric